

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 10 บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิ และโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานทางการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกระดับ ที่จะนำนโยบายทางการศึกษาดังกล่าวมาปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ การพัฒนาสถานศึกษาให้มีความพร้อมทางด้านทรัพยากรให้เท่าเทียมกับทุกแห่งจะต้องใช้ทรัพยากรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานะที่ประเทศประสบปัญหาเศรษฐกิจ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวคิดส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกันของสถานศึกษาตั้งแต่ในอดีต (สันติ แสงสุก, 2548, หน้า 2)

แหล่งสารสนเทศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งสำหรับการศึกษาค้นคว้า ในสถานะที่ประเทศต่าง ๆ ทุกภูมิภาคของโลกประสบกับวิกฤตการณ์ทางการเงิน ในขณะเดียวกันมีการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการศึกษามากขึ้น อีกทั้งสารสนเทศมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ห้องสมุดต่างหาแนวทางเพื่อปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ จึงทำให้มีกิจกรรมความร่วมมือระหว่างกัน (library co - operation) เพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างห้องสมุด (library resource sharing) เกิดขึ้น ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมีพัฒนาการมาเป็นเวลานาน โดยมีลักษณะและรูปแบบต่าง ๆ มากมาย (มะลิวัลย์ น้อยบัวทิพย์, 2545, หน้า 1)

ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดจึงมีความสำคัญ และเป็นที่ต้องการของห้องสมุด และศูนย์สารสนเทศทุกระดับ ทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เนื่องจากห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศต่างมีความจำเป็นและความต้องการพัฒนาการให้บริการสารสนเทศแม้ในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลกระทบที่ทำให้ห้องสมุดไม่สามารถจัดซื้อ จัดหาทรัพยากรมาให้บริการผู้ใช้ได้อย่างครบถ้วน ทำให้แต่ละห้องสมุด

ไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ อีกทั้งความต้องการใช้สารสนเทศของผู้ใช้บริการมีหลากหลาย ในด้านความสำคัญหรือประโยชน์ของความร่วมมือระหว่างห้องสมุดนั้น หลังจากที่ห้องสมุดมีกิจกรรมความร่วมมือระหว่างกันแล้ว เป็นที่คาดหวังว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการคือ (1) ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ให้ความสะดวกด้านบริการยืมระหว่างห้องสมุด (2) หลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการจัดซื้อเอกสาร ทำให้ช่วยประหยัดงบประมาณ ในการซื้อทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ได้เป็นจำนวนมาก (3) ช่วยในการพัฒนาทรัพยากรของห้องสมุด (4) ช่วยในการพัฒนาบุคลากรของห้องสมุด (5) ลดความซ้ำซ้อนในการทำงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการคั่น ทำให้ช่วยประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และใช้บุคลากรน้อย และ(6) ทำให้มีฐานข้อมูลบรรณานุกรม ซึ่งเป็นประโยชน์ด้านแหล่งสารสนเทศของประเทศ (มะลิวัลย์ น้อยบัวทิพย์, 2545, หน้า 4)

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรทางการเกษตรแห่งแรกของประเทศไทย ถือกำเนิดมาจากโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม เมื่อ พ.ศ. 2460 ต่อมาได้ขยายและยกฐานะขึ้นเป็นวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพัฒนา จนกระทั่งก่อตั้งเป็นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486 ปัจจุบันมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประกอบด้วย 7 วิทยาเขต จัดการเรียนการสอนแล้ว 4 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตบางเขน วิทยาเขตกำแพงแสน วิทยาเขตศรีราชา และวิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร อีก 3 วิทยาเขตกำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการ คือ วิทยาเขตกระบี่ วิทยาเขตสุพรรณบุรี และวิทยาเขตลพบุรี โดยเปิดสอนในระดับปริญญาตรี ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก สาขาที่เปิดสอนครอบคลุมทั้งทางด้านเกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์รวมถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับนิยามมุ่งมั่นในการส่งเสริม เสาะแสวงหาและพัฒนาความรู้ให้เกิดความเจริญอกงามทางภูมิปัญญาที่เพียบพร้อมด้วยวิชาการ จริยธรรมและคุณธรรม ตลอดจนเป็นผู้ชี้นำทิศทางสืบทอดเจตนารมณ์ที่ดีของสังคม เพื่อความคงอยู่ ความเจริญ และความเป็นอารยะของชาติ (กองบริการการศึกษา, 2543, หน้า 1)

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นหน่วยงานหนึ่งในมหาวิทยาลัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนเพื่อเพิ่มคุณภาพทางการศึกษาและเพิ่มประสิทธิภาพการสอน งานวิจัย ค้นคว้าของอาจารย์ และบุคลากรของมหาวิทยาลัย ตลอดจนบุคคลภายนอกและประชาชนทั่วไป เริ่มจากการเป็นห้องสมุดขนาดเล็กที่ให้บริการแก่นิสิต อาจารย์ บุคลากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และข้าราชการกรมกสิกรรมในปี พุทธศักราช 2494 ได้มีการรวมห้องสมุดมหาวิทยาลัย และห้องสมุดกรมกสิกรรมเข้าด้วยกัน ใช้ชื่อว่า หอสมุดกลาง ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 หอสมุดกลางได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นแผนกห้องสมุด และยังคงสังกัดกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จนถึงปี พ.ศ. 2500 จึงได้โอนมาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและทำหน้าที่เป็นห้องสมุดของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยสมบูรณ์แผนกห้องสมุดได้รับการยกฐานะเป็นสำนักหอสมุด (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 94 ตอนที่ 48 ฉบับพิเศษ หน้า 3)

ในปัจจุบันนี้กิจการห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีวิธีการบริหารงานโดยห้องสมุดคณะต่าง ๆ อยู่ในความดูแลของสำนักหอสมุด และจัดให้มีห้องสมุดของคณะอยู่ในระบบเดียวกัน รวมห้องสมุดคณะไว้ด้วยกัน รวมทั้งเรื่องการจัดซื้อพิจารณาตรวจสอบร่วมกัน เพื่อป้องกันการจัดซื้อซ้ำซ้อน สำนักหอสมุดจึงได้มีการบริหารในระบบศูนย์รวม (centralization) ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 โดยมีห้องสมุดสาขาดังนี้ ห้องสมุดในระดับวิทยาเขต 4 แห่ง วิทยาเขตบางเขน 13 แห่ง วิทยาเขตกำแพงแสน 3 แห่ง ห้องสมุดในหน่วยงานสนับสนุนการเรียน การสอน การวิจัยเฉพาะสาขา 5 แห่ง โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อให้เป็นศูนย์กลางที่จะให้ความร่วมมือทางวิชาการ และการเรียน การสอน แก่ทุกคณะ ได้อย่างเต็มที่ (2) เพื่อให้ได้รับงบประมาณ และอัตรากำลังเพียงพอในการดำเนินงาน (3) เพื่อให้ห้องสมุดมีฐานะเป็นสำนัก หัวหน้าห้องสมุด จะมีส่วนร่วมในนโยบายของมหาวิทยาลัย ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการเรียนการสอน การวิจัยมากขึ้น (4) เพื่อให้สำนักหอสมุด สามารถบริการได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น และ (5) เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและตามนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย และคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ห้องสมุดทุกแห่งของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ควรมีความร่วมมือกัน โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการใช้
ทรัพยากรร่วมกันของห้องสมุดในสังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อให้ทราบถึง
สภาพการดำเนินงาน สภาพปัจจุบันของการบริการทรัพยากรสารสนเทศ ตลอดจนสภาพ
ปัญหาและอุปสรรค ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง
การดำเนินงานห้องสมุดให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ทรัพยากรร่วมกันของห้องสมุดในสังกัดมหาวิทยาลัย-
เกษตรศาสตร์
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการใช้ทรัพยากรร่วมกันของนิสิตปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่มีสถานภาพแตกต่างกัน

สมมติฐานของการวิจัย

1. นิสิตที่มีเพศต่างกันมีสภาพการใช้ทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ของห้องสมุด
ในสังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แตกต่างกัน
2. นิสิตที่มีกลุ่มสาขาวิชาต่างกันมีสภาพการใช้ทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ของ
ห้องสมุดในสังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แตกต่างกัน
3. นิสิตที่มีชั้นปีต่างกันมีสภาพการใช้ทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ของห้องสมุด
ในสังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือนิสิตในปีการศึกษา 2553 มหาวิทยาลัย-เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ประกอบไปด้วย 13 คณะ จำนวนรวมทั้งสิ้น 25,408 คน
2. ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ผู้วิจัยใช้สูตรของ Yamane (1973, p.727) ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งสิ้น 25,408 คน โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มเท่ากับ 0.05 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 394 คน และสุ่มตัวอย่างแบบโควตา อย่างมีสัดส่วนตามคณะ 13 คณะ

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ คือ เพศ กลุ่มสาขาวิชา ชั้นปี ของนิสิตมหาวิทยาลัย-เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

3.2 ตัวแปรตาม คือ สภาพการใช้ทรัพยากรร่วมกันของห้องสมุดในสังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทั้งในด้านสถานที่ ด้านทรัพยากร ด้านการจัดระบบสารสนเทศและการค้นคืนสารสนเทศ ด้านการให้บริการทรัพยากร และด้านบุคลากรที่ให้บริการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ทรัพยากร หมายถึง วัสดุในห้องสมุดที่บันทึกความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร วิชาการต่าง ๆ ตลอดจนความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) วัสดุสิ่งพิมพ์ (printed materials) (2) วัสดุโสตทัศนหรือวัสดุไม่ใช่สิ่งพิมพ์ (audio - visual materials or non - printed materials) และ (3) วัสดุอิเล็กทรอนิกส์ (electronic materials)

2. การใช้ทรัพยากรร่วมกัน หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่ห้องสมุดแต่ละแห่งมีอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในด้านการให้บริการต่าง ๆ แก่ผู้มาใช้บริการห้องสมุด
3. การใช้ทรัพยากรร่วมกันของห้องสมุดในสังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (KULINET) โดยผู้ใช้ที่เป็นสมาชิกสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้
4. สำนักหอสมุด หมายถึง ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ได้รับการยกฐานะเป็นสำนักหอสมุด
5. ห้องสมุดในระดับวิทยาเขต หมายถึง ห้องสมุดที่สำนักหอสมุดเป็นพี่เลี้ยงในการใช้ระบบอัตโนมัติ และเป็นเครือข่ายที่มีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ-อิเล็กทรอนิกส์ร่วมกัน
6. ห้องสมุดในหน่วยงานจัดการเรียนการสอนและการวิจัย หมายถึง ห้องสมุดสาขาที่สำนักหอสมุดสนับสนุนการวิเคราะห์หมวดหมู่หนังสือ และลงรายการ-บรรณานุกรมตามมาตรฐานสากลเพื่อให้สืบค้นรายการหนังสือทางออนไลน์ได้ และใช้ระบบยืม-คืน อัตโนมัติเชื่อมโยงกับระบบของสำนักหอสมุด
7. ห้องสมุดในหน่วยงานสนับสนุนการเรียนการสอน การวิจัย หมายถึง ห้องสมุดที่สำนักหอสมุดให้การสนับสนุนการนำทรัพยากรสารสนเทศในหน่วยงานเผยแพร่ในระบบฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของสำนักหอสมุด
8. IS หมายถึง การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (independent study)
9. นิสิต หมายถึง นิสิตผู้ที่ศึกษาอยู่ในหลักสูตรระดับปริญญาตรีทุกระดับชั้นปี ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตบางเขน จำนวน 13 คณะ คือ คณะเกษตร คณะบริหารธุรกิจ คณะประมง คณะมนุษยศาสตร์ คณะวนศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ และคณะอุตสาหกรรมเกษตร
10. กลุ่มสาขาวิชาของนิสิต หมายถึง นิสิตผู้ที่ศึกษาอยู่ในกลุ่มสาขาวิชาด้าน-วิทยาศาสตร์ แบ่งเป็น นิสิตคณะเกษตร คณะประมง คณะวนศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์

และคณะอุตสาหกรรมเกษตร และกลุ่มสาขาวิชาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
แบ่งเป็น นิติตคณะบริหารธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์
คณะเศรษฐศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์

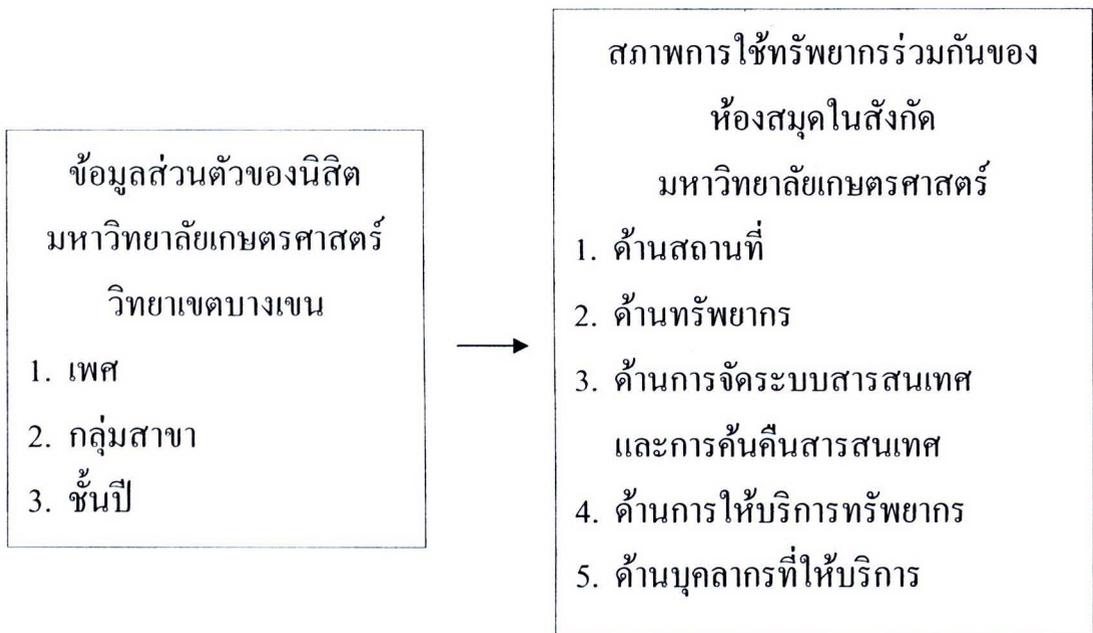
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพการใช้ทรัพยากรและบริการร่วมกันของห้องสมุดใน
สังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการใช้ทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ของ
ห้องสมุดในสังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. เพื่อเป็นแนวในการวางแผน ปรับปรุง ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการ
ให้บริการทรัพยากรร่วมกันของสำนักหอสมุดให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา